

Vít Beneš

Diskurzivní analýza bývá tradičně definována jako sada metod a teorií pro zkoumání běžně používaného jazyka v sociálním kontextu. Jakkoli jazyk v jeho psané či mluvené podobě představuje klíčový objekt zájmu diskurzivní analýzy, záběr diskurzivní analýzy je poněkud širší. Vhodnější je tedy chápat diskurzivní analýzu jako studium lidských významotvorných praktik (Wetherell, 2001c, s. 3), mezi které lze kromě verbální komunikace zařadit obrazová média (film, plakáty, reklamní billboardy) či jakoukoli jinou lidskou aktivitu spadající do široké kategorie neverbální komunikace. Diskurzivní analýza jako poměrně inovativní přístup k textu jakožto užitému jazyku se opírá o předpoklad, že „jazyk je nedílnou součástí společenského života, dialekticky propojený s ostatními elementy společenského života tak, že společenská věda a výzkum musí vždy brát v úvahu jazyk“ (Fairclough, 2003, s. 2).

Definovat diskurzivní analýzu jako analýzu psaného a mluveného projevu může být zavádějící ještě z jednoho důvodu. V mezinárodních vztazích a do určité míry i v politologii platí, že vědec má pouze velmi omezenou možnost bezprostředního pozorování zkoumaného objektu, a je tedy do značné míry odkázán na analýzu textů či projevů. Pouze velmi zřídka se mu poštěstí být přítomen při (zahraničně)politickém rozhodovacím procesu či na místě sledovat jednání států (např. v mezinárodních organizacích nebo na místě mezistátních konfliktů). V konečném důsledku všechny metodologie představené v této publikaci analyzují texty či mluvené projevy: zahraničněpolitické dokumenty, analýzy, záznamy z jednání na nejrůznějších úrovních, agenturní zprávy, projevy politiků a mnohé další. Například poznatek, že USA budují protiraketovou obranu, nevyplývá z přímého pozorování (terénního výzkumu), ale je výsledkem zkoumání zahraničněpolitických dokumentů USA, novinových a televizních zpráv, projevů apod.

V čem tedy spočívá specifičnost diskurzivní analýzy textu? Tradiční metodologie považují mluvený a psaný projev za pouhého (často nespolehlivého) zprostředkovatele informací o světě „za“ textem. Vědci se do textových dokumentů noří pouze za účelem zjištění „faktů o mimotextovém světě“, o kon-